

KREDİ İSTİHBARATI

Turgay GEÇER¹

ÖZET

İstihbarat, tüm sosyal alanlarda olduğu gibi kredilendirme için de hayati öneme sahiptir. Krediler/GSMH oranındaki dramatik değişiklikler, kredi/toplam aktif oranındaki yükseliş, sorunlu kredilerdeki dalgalanma, yüksek karşılıksız çek–protestolu senet adetleri ve yüksek kredi riski, kredi istihbaratının önemini ortaya koyan bazı nicel faktörler arasından sayılırken; kayıtdışı ekonomi, asimetrik enformasyon, finansal veri kaynaklarının dağınıklığı ile dezenformasyon ihtimali nitel faktörler olarak kabul edilebilir. Kredi süreci ile krediye konu gerçek/tüzel kişiler hakkında ‘akıl’ yürütme faaliyetleri olarak özetlenebilecek kredi istihbaratının; yasal, kamusal, kurumsal, medya, dijital, kişisel ve içsel gibi çeşitli kaynakları söz konusudur. Teknolojik ilerlemeler neticesinde, gözlem, sözel ve belgesel kredi istihbaratının yanı sıra dijital ve görsel kredi istihbaratı da öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, kredi istihbaratı, profesyonelce ele alınmalı ve kredi kuruluşları bünyesinde ayrı bir örgütsel birim–kredi istihbarat birimi–tarafından yürütülmelidir.

Anahtar Kelimeler: *Kredi İstihbaratı, Kredi Analizi, Mali Tahlil.*

CREDIT INTELLIGENCE

ABSTRACT

As in all social fields, intelligence has vital importance for crediting. While dramatic changes in credits/GDP ratio, the rise in proportion of credit/total asset, fluctuating bad debts, huge number of unpaid checks–promissory notes and excessive credit risk can be considered some of quantitative factors enhancing the importance of intelligence, unregistered economy, asymmetric information and disorganized sources of financial information and possibility of disinformation can be assumed some of quantitative factors. By summarizing as ‘intellectual’ activities regarding the credit process and real/legal persons subject to credit, credit intelligence has several sources such as legal, public, corporate, media, digital, personal and internal sources. As a result of technological developments, digital and visual credit intelligence comes forward, beside of observational, verbal and documentary sources of credit intelligence. Thus, credit intelligence shall be managed professionally and run by another organizational unit–credit intelligence unit.

Key Words: *Credit Intelligence, Credit Analysis, Financial Analysis.*

---

¹ Yrd. Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, İşletme Bölümü, Halkalı–İSTANBUL. E–posta: turgay.gecer@izu.edu.tr.

1. GİRİŞ

İstihbarat kelimesi, ‘yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyular; bilgi toplama, haber alma’ (Türk Dil Kurumu, 2014) anlamlarına gelmektedir. Kelime Arapça ‘خبر’ kelimesinden türemiştir. Türkçede, ‘haber, haberleşme, muhaberat, ihbar, muhbir, istihbar’ gibi kelimelerin de bu kökten geldiği bilinmektedir. İstihbarat kelimesinin İngilizce karşılığı ise ‘intelligence’ terimidir. Kelimeye ‘akıl, zekâ, anlayış; zekâ sahibi; haber, bilgi’ (Redhouse, 2014) şeklinde daha geniş ve pozitif anlamlar yüklendiği görülmektedir.

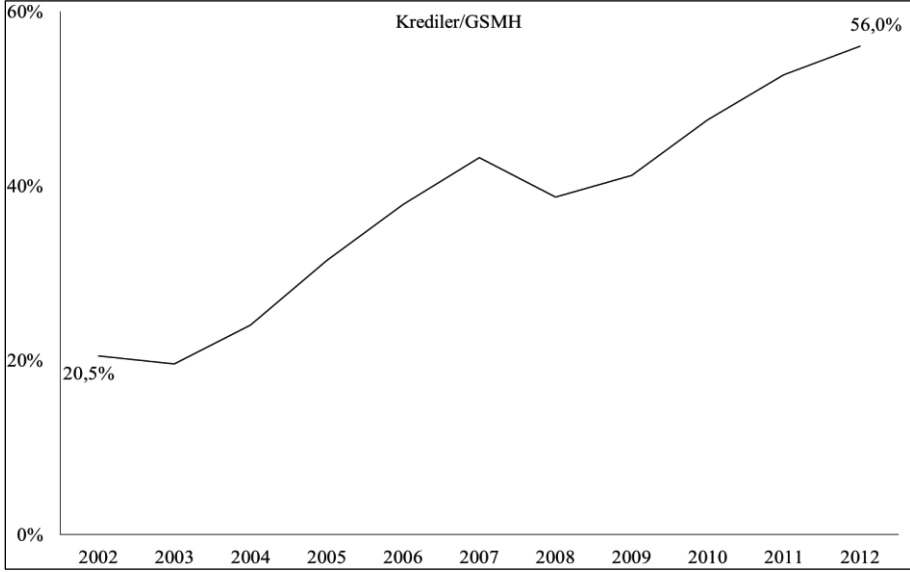
İstihbarat, bankanın müşterileri ve müşterilerin faaliyet gösterdikleri piyasalar hakkında, kredi kararlarında rehber olabilecek çeşitli belge ve bilgilerin, ilgili kredi merciine iletilmek üzere bir sistem dâhilinde değerlendirilerek toplanması ve kaydedilmesidir. (İş Bankası, 2012: 338) İstihbarat, mali tahlil ve skorlama çalışmalarında amaç kredi isteklisinin krediyi geri ödeme kapasitesine ve arzusuna sahip olup olmadığını saptayarak kredi riskini azaltmak, firmanın finansman ihtiyacının doğru tespit edilerek ihtiyacına uygun nitelik, tutar ve vadede kredilendirilmesini sağlamaktır. (Vakıfbank, 2011: 8) İstihbarat, hakkında araştırma yapılan tacirin kişisel durumu ile firması hakkında derlenen bilgilerden meydana gelir ve kredilendirme sürecinde büyük rol oynar. (Girginer, 2008: 137)

Kredi istihbaratı, sosyal ve siyasal hayatın birçok alanında kullanılan bir disiplin olan istihbaratın bir alt başlığıdır. Kredi istihbaratı; krediye konu gerçek ve tüzel kişilerle ilgili doğrudan ve dolaylı, pozitif ve negatif nitelikli bilgi ve belgeleri toplama ve izleme ile bunlara dayalı karar alma süreçlerinin toplamından oluşan sistemler bütünüdür. Tanımda geçen bilgi ve belge ifadesi; veri, haber, malumat, duyum, kayıt, görüntü, referans, yorum, eleştiri, enformasyon, vb. kapsar. Yanı sıra tanımlanan süreçler toplamına; arama, bulma, farkında olma, elde etme, alma, satın alma, erişme, tanımlama, araştırma, soruşturma, işleme, inceleme, analiz etme, ölçme, seçme, ayıklama, düzenleme, anlama, birleştirme, tasnif etme, kaydetme, saklama, gizleme, arşivleme, zamanlama, güncelleme, önceleme, planlama, belgeleme, raporlama, dağıtma, sunma, değerlendirme, yorumlama, muhakeme etme, kullanma, faydalanma, eylem ve sonuç alma faaliyetleri de dâhildir.

2. KREDİ İSTİHBARATININ YERİ VE ÖNEMİ

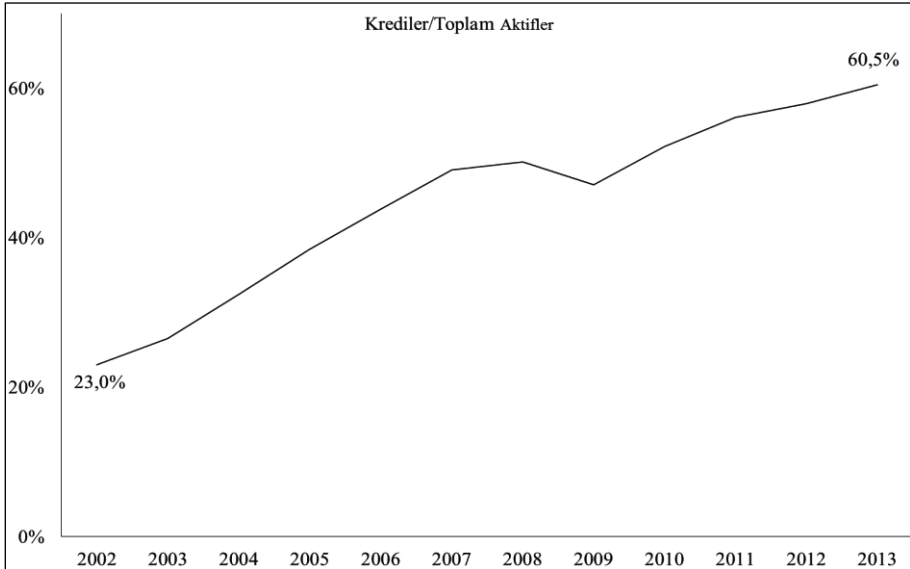
Finansal sektörlerde kredi istihbaratının önemini arttıran niceliksel ve niteliksel sayısız faktör söz konusudur. Bu faktörlerden bazıları şunlardır:

a) Kredilerin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içerisindeki payının yükselmesi: Türkiye’de kredilerin gelişim trendi uzun perspektifli analiz edildiğinde, kredilerin GSMH oranının yükseldiği görülmektedir. Her ne kadar, gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında düşük sayılabilecek bir noktada olmasına karşın, gelişim hızı ve yönü açısından önemli bir değişim yaşanmaktadır. Şekil 1’de 2002 yılından 2012 yılına kadar olan oransal değişim verilmektedir. %20,5 düzeyinde başlayan dağılım, 2012 yılı itibariyle %56,0 oranına düzeyine ulaşmıştır. Kredilerin ulusal ekonomi üzerinde kritik derecede etkili olduğu aşikârdır. (Bakınız Şekil 1)

Şekil 1: Krediler/GSMH Oranı

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/-2012-bankalarimiz-kitabi-/1145> [10.04.2014, WEB].

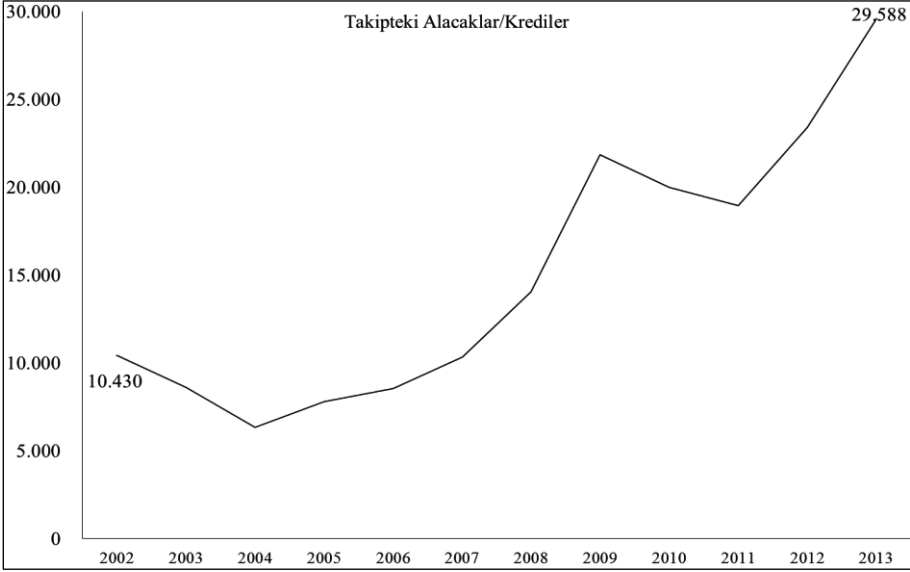

Şekil 2: Krediler/Toplam Aktifler Oranı

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Gelismis.aspx> [10.04.2014, WEB].

b) Banka bilançolarında kredilerin ağırlığının artması: Bankaların toplam aktifleri içerisindeki kredilerin payı tekrar yükselme eğilimi göstermesi sağlanan siyasi ve finansal istikrar, düşen faiz oranları, azalan kamu borçları, finans kuruluşlarını asli fonksiyonları olan kredi vermeye sevk etmiştir. Bu ise yükselen kredi hacmi ve çeşitliliği şeklinde banka bilançolarına yansımıştır. Şekil 2’de görüldüğü üzere, 2002 yılı itibariyle %23,0 düzeyinde olan oran 2013 yılında %60,5’e kadar yükselmiştir. (Bakınız Şekil 2)

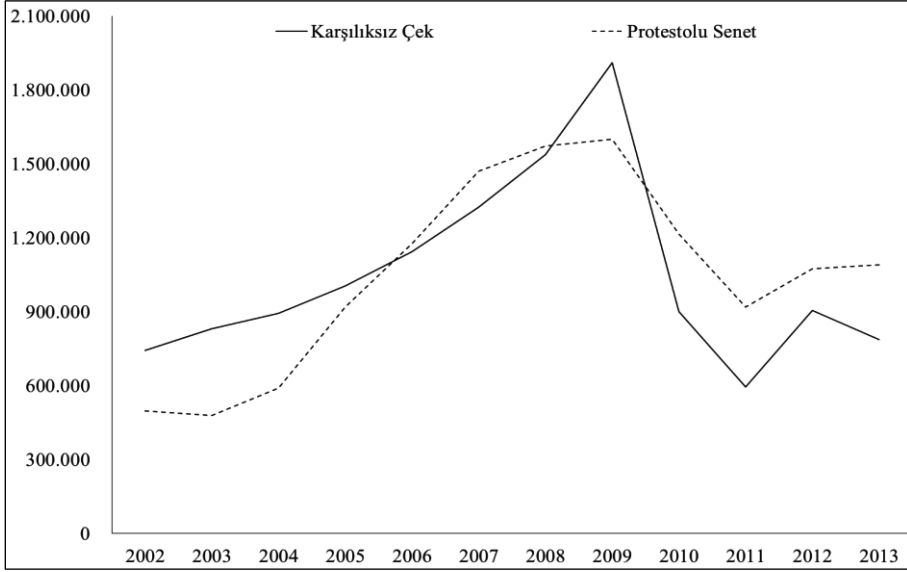
c) Sorunlu kredilerdeki artış: Artan kredi hacmi ve çeşitliliği, sorunlu krediler tutarlarında dalgalanmalara sebep olmuş, yüksek kredi hacmi yüksek sorunlu kredi hacmini doğurmuştur. Şekil 3’de görüldüğü üzere, 2003 yılı sonrasında yaşanan değişim ve dönüşümün sonucunda, sorunlu kredilerde gözle görülür değişiklikler ortaya çıkmış, 10.430 milyon TL düzeyinde olan hacim, 29.588 milyon TL düzeyine kadar yükselmiştir. (Bakınız Şekil 3)

Şekil 3: Takipteki Alacaklar ve Krediler

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Gelismis.aspx> [10.04.2014, WEB].

ç) Yüksek karşılıksız çek–protestolu senet miktarı: Ekonomik–finansal krizlerin artan frekansı, karşılıksız çek ve protestolu senet adetlerinde yüksek seviyelerin yaşanmasına neden olmuştur. Şekil 4’de 2002 yılından 2013 yılına kadar karşılıksız çek–protestolu senet sayıları verilmiştir. (Bakınız Şekil 4) Yasal olarak cezalarda yapılan önemli değişikliklerin yanı sıra, ticari ahlaki erozyon ve kıymetli evrakların bir tür finansman aracı olarak değerlendirilmesi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 4: Karşılıksız Çek ve Protestolu Senet Sayıları

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği–Risk Merkezi, <http://www.riskmerkezi.org/tr-TR/istatistikibilgiler.aspx>, ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, <http://www.tcmb.gov.tr/> [10.04.2014, WEB].

d) Basel II kapsamında yüksek kredi riski: 2012 yılında gözden geçirilen Bankaların İç Sistemlerine Dair Yönetmeliği'ne göre kredi riski, 'kredi müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar olasılığı' şeklinde tanımlanmaktadır. 2002–2013 yılları arası analiz edildiğinde, bankalar toplam sermayelerinin büyük bir kısmını kredi riski için ayırmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu ise kredi riskinin önemini bir kez daha ortaya koymakta, bankalarca katlanılan sermaye maliyetini vurgulamaktadır.

Kredi istihbaratı önemini arttıran niteliksel nedenler arasında şunlar sıralanabilir:

a) Kayıtdışı ekonomi: Türkiye'de kayıtdışı ekonominin yaygınlığı oldukça önemli boyuttadır. Tüm ticari faaliyetlerin muhasebe ve mali sisteme tam olarak yansımaması, vergiden kaçınma gibi nedenlerle ekonominin tamamıyla kayıt altına alınmaması kredi istihbaratına olan ihtiyacı arttırmaktadır.

b) Kredi piyasalarında asimetrik enformasyon sorunu: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin kendileri hakkında sahip oldukları bilgi ile kredi kuruluşu tarafından elde edilen bilgi arasındaki farklılıktan oluşan bir sorundur.

Asimetrik enformasyon, bir tarafın yapacağı ekonomik işlemde doğru karar alabilmesi için diğer tarafa göre yetersiz enformasyona sahip olması olarak tanımlanabilir (Mishkin, 2004: 32).

c) Finansal enformasyon kaynaklarının dağılımı: Kamuoyuna açık ve erişilebilir olduğu halde krediye konu gerçek/tüzel kişilerin finansal performanslarına ilişkin enformasyonun dağılımı, ilgili veri, enformasyon, bilgi ve kayıtlar için merkezi bir yapı önerilmektedir.

ç) Yalan beyan, dezenformasyon, manipülasyon ve spekülasyon ihtimali: Krediye konu gerçek/tüzel kişiler hakkında gerek kendileri gerekse diğer kişiler tarafından yalan, yanlış, yanıltıcı, sağlıksız, kirli, eksik, mübalağalı manipülatif, spekülatif beyan, kanaat, ifade, veri, enformasyon, dezenformasyon, bilgi veya belge sunma ihtimali söz konusudur. Bu ihtimallerin bertaraf edilmesinde kredi istihbaratı önemli bir enstrümandır.

3. KREDİ İSTİHBARATI İLKELERİ

3.1. Geleneksel Yaklaşım

Bankalar tarafından kredi taleplerinin incelenmesi aşağıda belirtilen üç ilke doğrultusunda yapılmaktadır. Bunlar,

a) Gizlilik: İstihbarat, mali tahlil ve skorum çalışmaları gizlilik esastır. (Vakıfbank, 2011: 8)

b) Doğruluk ve Tarafsızlık: İstihbarat, mali tahlil ve skorum işleri ile görevli kişinin tarafsız olması, her türlü ön yargılardan uzak olması ve olayları objektif olarak değerlendirmesi gerekir. Bu hususu teminen toplanan bilgilerin çeşitli kaynaklardan doğrulanması, doğrulanmayan bilgilere değer verilmemelidir. (Vakıfbank, 2011: 8)

c) Süreklilik: Kredili müşterilerin istihbarat ve mali tahlil veya skorum çalışmalarının en az yılda bir defa yapılması zorunludur. Banka yönetiminin ve gerekli durumlarda bu süre kısaltılabilecektir. Mevcut kredi ilişkisi sırasında müşterinin mali, hukuki, ticari durumunun incelenmesi, daha önce yapılmış istihbaratının gözden geçirilmesi ve firmanın piyasadaki değişikliklere uyum sağlayıp sağlayamadığının araştırılması gerekir. (Vakıfbank, 2011: 8)

3.2. Yeni Yaklaşım

Kredi istihbaratı ilkelerle şekillenen bir meslektir. Bu ilke, prensip ve normlar uzun süreli deneyimler ve süreçler çerçevesinde oluşmuştur.

a) Amaç: Kredi istihbarat faaliyetleri bir amaca yönelik yapılmalı, krediye konu gerçek/tüzel kişilerin kendileri, grup şirketleri, iştirakleri, borçluları, alacaklıları, başta bankalar olmak üzere kredi kuruluşları, kamusal ve kurumsal taraflar, sektörler, pazarlar, rakipler ve diğer üçüncü kişileri de kapsayan istihbarat hedefleri belirlenmelidir. Kredi istihbaratı, kurumsal amaçlara paralel olmalıdır.

b) Belgesellik: Tüm kanıt, görüşme, gözlem, kanaat, belge ve bilgi yazılı ve/veya dijital olarak kayıt altına alınmalı ve belgelenmelidir.

- c) Birikim: Kredi istihbarat faaliyetleri kurumsal hafızaya ihtiyaç duymaktadır. Özellikler uzun dönemli veri, enformasyon ve bilgi birimi daha anlamlı ve sağlıklı analiz yapılmasına imkân tanımaktadır.
- ç) Dönemsellik: Kredi istihbarat faaliyetleri belirli dönemleri kapsayan ve gerçekleştirilen çalışmalardan oluşur.
- d) Ekip Çalışması: Kredi istihbarat faaliyetleri en az iki kişinin kolektif çalışması ile mümkündür.
- e) Gizlilik: Kredi istihbarat faaliyetleri gizli yürütülmeli, elde edilen sonuçlar sadece kredi kuruluşu içerisinde ve kurumsal amaçlar çerçevesinde kullanılmalı, ilgili taraflarla sadece gerektiği kadar veri, enformasyon ve bilgi paylaşılmalıdır.
- f) Güncellik: Kredi istihbaratına konu veri, enformasyon ve bilgileri güncel olmalı, geçmiş tarihli veri, enformasyon, bilgi, haber, rapor ve yorumlar analiz ve arşivleme amaçlı kullanılmalıdır.
- g) İhtisaslaşma: İstihbaratın çeşitli kaynaklarına erişim noktasında ihtisaslaşma önemlidir. Kredi istihbarat yetkililerinin, banka, piyasa, elektronik istihbarat vb. alanlarında uzmanlaşması doğaldır.
- ğ) İhtiyatlılık: Kredi istihbaratı kaynakları, içerikleri ve ulaşılan sonuçlar konusunda ihtiyatlı olunmalı, hata payı ve diğer ihtimaller göz önünde bulundurulmalıdır.
- h) Maliyet: Kredi istihbarat faaliyetlerinin insan, zaman, para ve operasyonel maliyetlerinin olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.
- ı) Meşruiyet: Hiçbir kredi istihbarat faaliyeti, kanunlara/hukuka, genel ahlaka ve finansal etiğe rağmen gerçekleştirilmemelidir.
- i) Objektiflik: Elde edilen, alınan veya toplanan veri, enformasyon ve bilgiler objektif olmalı, beşeri unsurlardan kaynaklanan subjektif değerlendirme ve müdahaleler göz önünde bulundurulmalıdır.
- j) Profesyonellik: Kredi istihbarat faaliyetleri, eğitilmiş, deneyimli, uzman ve yetenekli personel tarafından icra edilmelidir.
- k) Sürat: Kredi istihbarat faaliyetleri sonucunda elde edilen bilgiler raporlama süresi içinde süratle derlenmeli, işlenmeli ve muhakeme edilerek karar mekanizmasına arz edilmelidir. Zamanında elde edilmeyen bilgi sadece bir arşiv kaydı olarak değerlendirmelidir.
- l) Süreklilik: İstihbarat çalışmaları kredi ilişkisinin başlanmasından tasfiyesine kadar veya muhtemel bir kredi ilişkisinin söz konusu olduğu hallerde sürekli olarak yapılmalıdır.
- m) Tamlık: Kredi istihbaratı eksik, tamamlanmamış ve net olmayan bilgiler/belgeler ve unsurlar içermemelidir. Noksan kredi istihbaratı, yanlış anlaşılmalara yol açabilir, hiç elde edilmemiş istihbarattan daha negatif sonuçlara yol açabilir.

4. KREDİ İSTİHBARAT TÜRLERİ

Kredi istihbaratının türleri incelendiğinde altı ana grup ön plana çıkmaktadır:

a) Gözlem İstihbaratı: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin kendisi, ortakları, yöneticileri, çalışanları, yetkilileri, borçluları, alacaklıları, rakipleri, kredi kuruluşları, kamusal ve kurumsal taraflarla yapılan görüşme, diyalog, mülakat, toplantı ile krediyeye konu gerçek/tüzel kişilere ait bina, tesis, araç, makine, stok, menkul kıymetler, gayrimenkuller, vb. tespit, ziyaret ve gözlemlenmesi sürecinde elde edilen kanaatlerden oluşmaktadır. Gözlem istihbaratı, kişilerin kendileri, ortakları, yöneticileri, çalışanları ve yetkililerinin, karakter, yetkinlik ve ticari kapasitelerinin analizi, moralite ve ahlaki vasıflarını tespiti ile yazılı veya sözlü olarak beyan edilen bina, tesis, depo, üretim/stok/yönetim yeri, makine ve araç parkuru ile tüm menkul ve gayrimenkullerinin mevcudiyeti, nitelik (tür, cins, tip, kalite, yıl/yaş, marka, model, sürüm, versiyon, renk, sezon, klas, vb.) ve niceliklerinin (m/m²/m³, dönüm/hektar, adet/sayı/miktar, kilo/ton, litre, kutu/koli/paket, palet, konteyner, varil, rulo, balya, çuval, vb.) tespiti ve gözlemlenmesi faaliyetlerini de kapsar.

b) Görsel İstihbarat: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerle yapılan görüşme ve ziyaretlerin görsel kayıt (fotoğraf, video, vb.) altına alınmasını gereklidir. Burada görsel istihbarat raporları ve dijital arşivlenmesi önem kazanmaktadır. Dijital veya görsel rapor tanzimi, kredi kuruluşları tarafından ayrıca değerlendirmesi gereken yeni bir yaklaşımdır. Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin ticari faaliyetlerini belgeleyen, görüşme ve izlenimleri kayıt altına alan görsel/dijital kayıtlar, yazılı istihbarat raporlarından daha çok bilgi/mesaj içereceği aşikârdır. Özellikle, yer ve konum tespiti, makine parkuru, ortak/yönetici/kritik personel görüşmeleri, varlık/stok durumu, üretim/pazarlama tesis ve imkânlarının görsel kaydı önemlidir. Yanı sıra, haritalama (Google Earth, vb.) uygulamaları/yazılımları, dönemler arası coğrafi/yapısal değişikliklerin izlenmesi de bu kapsamda ele alınabilir.

c) Sözel İstihbarat: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin kendisi, ortakları, yöneticileri, çalışanları, yetkilileri, komşuları, rakipleri, borçluları, alacaklıları, kredi kuruluşları, mal-hizmet aldığı ve sattığı firmalar, iştirak, bağlı kuruluş, bağlı ortaklıkları, grup şirketleri ve sair kişilerle yüz yüze, telefonla veya sair dijital haberleşme yöntemleri ile yapılan istihbarattır. Sözel istihbarat, kredi istihbaratının geleneksel yöntemlerinden biridir. Bu noktada eksik, yalan, yanlış ve yanıltıcı haber, duyum, söylenti, manipülasyon, spekülasyon ve dezenformasyon ihtimaline ayrıca özen gösterilmelidir. Sözel istihbarat tarafların rızası ve yasalar dairesinde, dijital kayıt altına (ses kaydı, vb.) alınması da önemlidir.

ç) İnternet İstihbaratı: İnternet ortamında erişilebilen tüm dijital veriler; işletmenin kendisi, ortakları, yöneticileri, çalışanları, yetkilileri, borçluları, alacaklıları, rakipleri, kredi kuruluşları, kamu kurum/kuruluşlarına ait internet siteleri, sosyal medya, blog, paylaşım, şikayet, sözlük ve sair internet sitelerinde yayınlanan bilgiler, veri, görüntü, yazı, vb. veriler kredi istihbaratı için çok önemlidir. Son yıllarda gelişen sosyal ağlar-networkler gibi krediyeye konu gerçek/tüzel kişi ile ilgili

benzer bir sosyal–finansal–ticari ağ haritasının ortaya konmasında kritik öneme sahiptir.

d) Belgesel İstihbarat: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişiler hakkında edinilen, ürün/hizmet ve müşteri listeleri, garanti belgeleri, sertifikalar, marka, patent, endüstriyel tasarım, fikri ve ticari hak dokümanları, kimlik, ehliyet, ikametgâh, pasaport, diploma ve sertifikalar, adli sicil kayıtları, davalı, davacı veya taraf olunan mahkeme kararları, açılan/kapanan davalar, ilam ve evrakları, alınan/verilen garanti, kefalet ve avaller, varlıklar üzerindeki takyidatlar, sair akit, kontrat, anlaşma, mukavele, sözleşme ve protokoller, mektup, ceza ve sair tutanak, ihtarname, ilmühaber ve hukuki metinler, icra, iflas ve konkordato, protestolu senet, karşılıksız çek, sorunlu kredi, memzuç, ihale yasaklısı listeleri, imza sirküleri, imza yetki ve sınıflamaları, izahname ve sirküler, izinler, hazirun cetvelleri, olağan/olağanüstü genel kurul kararları ve tutanakları, ana sözleşme ve tadilleri ile sair ticaret sicil ilanları, tapu senedi, vergi levhası, kredi/banka kartları hesap özetleri ve bilgileri, maaş/ücret/ bordroları, ikramiye ödemeleri, faturalar, fişler, sevk irsaliyeleri, vakıf, dernek, kulüp, oda, birlik ve borsa belgeleri, konşimento, yükleme belgeleri, akreditif ve sair ithalat/ihracat/transit ticaret gümrük/serbest bölge metinleri/belgeleri, menkul kıymetlere ait adli/resmi/ticari ve sair sicil kayıtları/belgeleri, yatırım ve sair teşvik belgeleri, yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri, ambar defteri, imalat defteri işletme defteri ve sair muhasebe kayıt/defteri, mahsup, tediye ve tahsil kayıtları/makbuzları, alınan/verilen çek/senet ve sair kıymetli evrak listeleri, vergi beyannameleri ve formları, vergilere dair tahakkuk/tahsil/ceza/af ve sair dokümanları/listeleri, bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu, fon akım tablosu, öz kaynak değişim tablosu, kâr dağıtım tablosu ve sair finansal tablolar, özet/detay mizan, faaliyet, yatırım, proje ve kapasite raporları belgeye dayalı kredi istihbaratında önemlidir.

Yanı sıra mali müşavirlik sözleşmeleri/raporları, iç kontrol/iç denetim/teftiş çalışma kağıtları ve raporları, bağımsız denetim firmaları sözleşmeleri, çalışma kağıtları, mutabakat dokümanları ve raporları, kredi kuruluşları/bankacılık sözleşmeleri, evrakları, hesap/kart ekstreleri, dekont ve talimatlar, hesap cüzdanları, kredi veya yeniden yapılandırılan ödeme planları, kredi sözleşmeleri, sigorta poliçeleri, teminat mektupları, kredi kuruluşlarının tanzim ettikleri kredi analiz, kredi derecelendirme raporları ile kredi derecelendirme şirketleri raporları, alacak/kredi sigortası raporları ve evrakları, kira kontratları, alınan/verilen bayilik/acentelik/distribütörlük anlaşmaları, francising evrakları, bireysel/kurumsal kredi kayıt bürosu kayıtları, sair kara liste kayıtları, menkul–gayrimenkul analiz/değerleme/ekspertiz raporları, kamuoyuna açıklanan tüm rapor, ilan ve duyurular, vb. her türlü bilgi/enformasyon, veri, liste, evrak/belge/dokümantasyon belgeye dayalı istihbarat kapsamında ele alınmalıdır.

e) Medya İstihbaratı: Gazete, radyo, televizyon, sinema, dergi, kitap, bülten, poster, diğer yazılı ve görsel medyada yayımlanan/yayımlanan tüm rapor, analiz, reklam, duyuru, ilan, karar, haber, ifade, resim, görüntü, poster, kayıt, evrak/belge, köşe yazısı, liste, makale, mülakat, demeç, duyum, kanaat, yorum, beyan, şikayet,

röportaj, inceleme, değerlendirme ve kritik/eleştiriler medya istihbaratı kapsamında değerlendirilir.

5. KREDİ İSTİHBARATININ KAPSAMI

Kredi istihbaratı; temel istihbarat, grup istihbaratı, çevre istihbaratı, pazar istihbaratı, sektör istihbaratı ve ekonomik/siyasi analizden oluşan iç içe girmiş çeşitli kapsamlardan oluşmaktadır. (Bakınız Şekil 5) Teminat istihbaratı temel istihbaratı destekleyen bir konumda bulunmaktadır. İstihbarat kapsam alanları şu şekilde listelenmektedir.

a) Teminat İstihbaratı: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin kefillerin, garantörlerin, menkul veya gayrimenkul varlıklarının/haklarının; yasal statüsü, hukuki durumu, kalitesi, ekonomik değeri, kapsam ve niceliği ele alınmakta, önem ve öncelik sıralamasına göre değerlendirilerek istihbarat çalışması yapılmaktadır. Teminat istihbaratı, kredi kuruluşları bünyesinde ‘teminat yönetimi birimi’ başlığı altında yeni bir örgütsel yapının ortaya çıkmasına önayak olacaktır. Teminat yönetimi birimi, istihbaratı yapılmış tüm menkul/gayrimenkul teminatları tesisi, saklanması, operasyonun yürütülmesi ve takip edilmesine dair tüm işlemleri kapsar. Teminat yönetimi, hukuk işleri ve kredi operasyon fonksiyonları arasında bir konumlanabilir.

b) Temel İstihbarat: Kredinin risk yaratmasında kişisel etkenlerin önemi çok büyüktür. Kredinin geri ödenmemesinin nedenleri; yöneticilerin yeteneği, yaşantısı, yaşı, tahsili, sağlık durumu, piyasa değişikliklerine uyumu gibi şahsi etkenlere sıkı sıkıya bağlı olmaktadır. Her şeyden önce yöneticilerin kabiliyetleri ile iş ahlakı ve karakteri hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Kredi müşterisi iyi niyetten ve/veya borçlarını geri ödeme konusunda gerekli çabayı göstermekten yoksun olduğu takdirde, bankalar ne kadar maddi teminat alırlarsa alsınlar, kredilerinin geri ödenmesinde önemli sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Akgüç, 2000:15).

Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin kendisi, ortakları, yöneticileri, yetkilileri, personeli, üretim, hizmet, satış, pazarlama, yönetim faaliyetleri, gayrimenkulleri ile makine, araç, ekipman vb. menkulleri hakkında yapılan tüm istihbarat faaliyetleridir. Kişilerin karakter ve iş ahlakı ile ticari yetenekleri ayrıca sorgulanmalı ve değerlendirilmelidir.

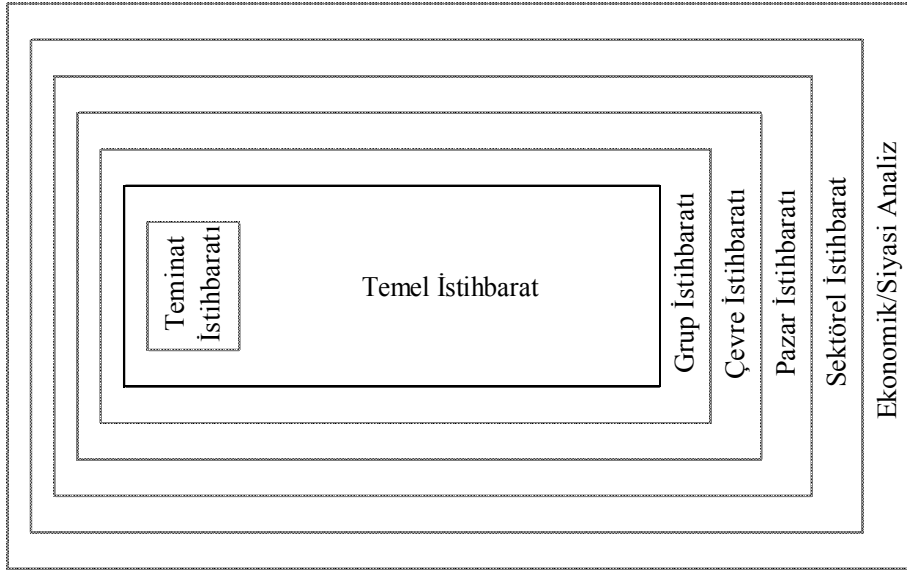
c) Grup İstihbaratı: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin bağlı bulunduğu holding, şirketler grubu ve şirketler topluluğu ile kendi iştirakleri, bağlı ortaklıkları, bağlı değerleri ile kardeş kuruluşları, iş ortaklıkları, konsorsiyum ve adi ortaklıkların kredibiliteleri ile kredi kapasiteleri, bunların ortak, yönetici, yetkili ve personeli, üretim, hizmet, satış, pazarlama, yönetim tesis gibi gayrimenkulleri ile makine, araç, ekipman, finansal varlık hakkında yapılan kredi istihbarat faaliyetleridir.

ç) Çevre İstihbaratı: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin faaliyet gösterdiği alanda mal-hizmet sağlayıcılar, satıcılar, alıcılar, sair destek, bakım, onarım ve servis sağlayıcılar, borçlular, alacaklılar, rakip firmalar, komşuları, hukuki ve mali müşavirleri, sendikalar, üye olduğu oda, birlik, kulüp, vakıf ve dernekler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, bankalar, finansal kiralama, faktöring, tüketici finansman,

sigorta ve varlık yönetim şirketleri, değerlendirme firmaları ile diğer kişileri de kapsayan, kredibiliteleri, potansiyel güç ve etkileri ile piyasa değerlendirmelerinin yapıldığı istihbarat türüdür.

d) Pazar İstihbaratı: Bir firmanın başarısı büyük ölçüde faaliyet gösterdiği pazara bağlı olabilir. Bu nedenle yöneticiler ürünleri için belirli bir pazar olduğunu, pazardaki yerlerini tanımlamaları gerektiğini ve pazardaki beklenen paylarının ne olacağını bankaya anlatmak ve bildirmek zorundadır. (Seval, 1990: 276)

İstihbarat çalışmaları, krediye konu gerçek/tüzel kişilerin rekabet gücü, mal, hizmet ve ürünlerini sundukları pazarın koşul ve yapısı, ticari faaliyetlerin işleyiş mekanizması, pazarda genel kabul görmüş ticari kural ve normlar, ticari etik ve normlara dair tavır, davranış ve yaklaşımlar, pazara giriş bariyer ve koşulları ve sair analiz çalışmalarını kapsar.

Şekil 5: Kredi İstihbaratı Kapsama Alanları

e) Sektörel İstihbarat: Riskli sektörlerde faaliyet gösteren firmalar bankalarca istikrarlı sektörlerde faaliyet gösteren firmalara nazaran daha az tercih edilir. Ancak bu tür firmalar sağlam finansal yapıya sahip olarak bu sakıncalarını giderebilmektedir. (Seval, 1990: 127) Krediye konu gerçek/tüzel kişilerin faaliyette bulunduğu sektör ile ilgili yapılan analiz çalışmalarıdır. Kredilendirmede pazar ve sektör analizleri ayrı ayrı ele alınmalıdır.

f) Ekonomik/Siyasi Analiz: Ekonomik/ finansal krizlerin ve dalgalanmaların krediye konu kişiler üzerinde etkisi büyüktür. Yüksek enflasyon ve durgunluk dönemlerinde kredi istihbaratının önemi artar. Reel faiz oranlarının ve döviz kurlarının yükselmesi veya ani fiyat dalgalanmaları, özkaynakları yetersiz ve borçlanma oranları yüksek firmaları etkileyecektir. Yanı sıra siyasi istikrarsızlık, hükümet karar ve politikaları,

vergi politikaları ve mevzuat düzenlemeleri belirli kredi risklerin öne çıkmasına neden olabilir.

6. KREDİ İSTİHBARAT KAYNAKLARI

6.1. Geleneksel Yaklaşım

İstihbaratın kaynakları genel olarak kalitatif ve kantitatif şeklinde sınıflandırılmakta olup, istihbaratı birkaç kaynağa dayandırmak ve sınırlı kaynaklarla istihbaratta bulunmak sıhhatli olmamaktadır. Kredi talep edenlerin moralitesi, cari mali gücü, özvarlığı, gelir yaratma kapasitesi hakkında bilgi sağlayıcı, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde büyük öneme sahip bu faktörlerin kavranmasına imkân veren, çeşitli kaynaklar mevcuttur. Bu kaynaklardan en önemlileri, özel, resmi ve yarı resmi kaynaklardır. (Ziraat Bankası, 2003: 10)

6.2. Yeni Yaklaşım

Yeni bir bakış açısıyla kredi istihbarat kaynakları ele alındığında şu şekilde tasnif edilmektedir:

a) Yasal Kaynaklar: Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, İş Kanunu, Vergi Kanunları, dış ticaret ve gümrük mevzuatı, sair kararname, yönetmelik, genelge, yönerge, tebliğ ve muktezalar, krediye konu gerçek/tüzel kişilerin hak, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi için önemli referans kaynaklarıdır.

b) Kamusal Kaynaklar: Krediye konu gerçek/tüzel kişilerin, başta kamusal ekonomik birimleri, kamu iktisadi teşekkülleri, üst kurullar, düzenleyici otoriteler, sosyal güvenlik yapıları, tapu ve kadastro birimleri, sermaye piyasası, bankacılık ve finans otoriteleri, dış ticaret birimleri, emniyet, trafik ve sicil birimleri, vergi daireleri, yerel yönetimler, gümrükler, yatırım ajansları, mahkemeler, icra ve iflas daireleri gibi kamu kurum ve kuruluşlarıyla olan ilişkilerinden kaynaklanan ve temin edilen bilgiler/belgeler kamusal kaynak olarak tasnif edilebilir.

c) Kurumsal Kaynaklar: Krediye konu gerçek/tüzel kişilerin, diğer tüzel kişi ve kurumlar ile gerçekleştirdikleri ticari faaliyetler ile ilişkilerden kaynaklanan istihbarat faaliyetleridir. Ticaret ve sanayi odaları, borsa ve birlikler, ulusal veya uluslararası örgütler/organizasyonlar, dernekler, vakıflar, kulüpler, müşavirler, barolar, noterler, rakipler, sendika, federasyon ve konfederasyonlar, krediye konu gerçek/tüzel kişinin borçluları, alacaklıları, mal-hizmet alınan veya satılan firmalar, kredi kuruluşları, kurumsal kaynaklar olarak betimlenebilir.

ç) Dijital Kaynaklar: Dijitalleştirilmiş veya internet ortamında, tarama, yazılım ve programlar marifetiyle yapılan kredi istihbarat faaliyetleri olarak tanımlanabilir. Teknoloji, istihbarat hedeflerine ulaşmada önemli bir çözümsel araçtır.

d) Medya Kaynakları: Yazılı ve görsel basında krediye konu gerçek/tüzel kişi hakkında yayımlanmış ve arşivlenmiş tüm kayıtlar medya kaynakları başlığında toplanmaktadır. Özellikle internet ile birlikte medya ve dijital kaynaklar arasında bir

geçiş olduğu görülmektedir. Ancak geleneksel görsel/yazılı basının izlenmesi hâlâ özet arz etmektedir.

e) Kişisel Kaynaklar: Krediyeye konu gerçek/tüzel kişiden elde edilen sözel, görsel, dijital ve belgesel kaynakların genelini ifade etmektedir. Ziyaret, gözlemler, görüşmeler, raporlar, muhasebe kayıtları, beyanlar ve sair belgeler bu kapsamda değerlendirilir.

f) İçsel Kaynaklar: Kredi kuruluşu içerisinde, krediyeye konu gerçek/tüzel kişilerin önceki veya mevcut kredi ilişkileri ve süreçleri hakkındaki bilgi/belge, arşiv ve kurumsal hafızanın değerlendirilmesi önemlidir. Kurum içi yazışmalar, raporlar, geçmiş dönem borç/kredi ödeme alışkanlıkları, diğer finansal hizmetlerden kaynaklanan performans göstergeleri, önceki dönem kredi istihbaratı kaynak ve raporları da sürece dâhil edilmelidir.

7. KREDİ İSTİHBARAT BİRİMİ

Kredi istihbarat birimi, istihbarat faaliyetlerinin tek elde toplanmasını sağlayan bütünlük bir örgütsel yapıdır. (Bakınız Şekil 6)

Kredi Pazarlama I	Kredi Pazarlama II	Şube Kredi Pazarlama
Kredi Analizi		Şube Kredi Analizi
Kredi İstihbaratı		

Şekil 6: Kredi İstihbarat Biriminin Organizasyonel Konumu

Birim, kredi kuruluşunun kendine özgü kurumsal kimliği dikkate alınarak örgütlenmelidir. Kredi kuruluşlarının örgütsel tasarımında, kredi pazarlama fonksiyonlarının kredi analiz birimlerine ilişkilendirilmesi, tüm kredi analiz birimlerinin ise kredi istihbarat birimine dayanması önerilmektedir. Kredi analiz birimleri, kredi istihbarat birimini kapsamamalı, profesyonel önem ve özerklik çerçevesinde, uzmanlık ve yetkinliği haiz kredi istihbaratı özerk ve ayrı bir birim içerisinde yapılandırılmalıdır.

8. SONUÇ

Kredi; gelişme, kalkınma, büyüme ve refahın temel dinamiğidir. Ancak kredi arzusu sınırsız, kredi imkânları sınırlıdır. Sınırlı kredi imkânlarının rasyonel dağılımı, etkin bir kredi sisteminin tesisi ile mümkündür. Kredi sisteminin temel ilkesi; kredi kaynaklarını israf etmeden, kredi talebi olan doğru gerçek/tüzel kişilere, doğru miktarda, doğru zamanda ve doğru şartlarda kredi tahsis etmek olmalıdır. Kredi

talep eden gerçek/tüzel kişiler ile bankaların/kredi kuruluşlarının faydalarını maksimize eden miktar ve şartlarda kredilendirme yapılmalıdır.

Kredilendirme faaliyeti, krediye konu gerçek/tüzel kişilerin finansal analizi ile birlikte kredi performansını etkileyen tüm parametrelerin muhakeme edilmesini içeren kredi istihbarat sürecini de kapsamaktadır. Etkin bir kredilendirme sürecinin başlangıç noktası kredi istihbaratıdır.

Kredi istihbaratının önemini arttıran nicel ve nitel birçok faktör saymak mümkündür, ancak krediler/GSMH oranı, kredi/toplam aktif oranı, sorunlu krediler, karşılıksız çek–protestolu senet miktarları, bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranları ve kredi riski düzeyleri, kayıtdışı ekonomi, asimetrik enformasyon, finansal veri kaynaklarının dağınıklığı ile dezenformasyon ihtimali istihbaratın önemini arttıran faktörden arasında öne çıkmaktadır. Kredi istihbaratı, ilkelerle şekillenen bir meslektir. Bu ilkeler, amaç, belgesellik, birikim, dönemsellik, ekip çalışması, gizlilik, güncellik, ihtisaslaşma, ihtiyatlılık, maliyet, meşruiyet, objektiflik, profesyonellik, sürat, süreklilik ve tamlık başlıklarında ele alınmaktadır.

Yeni bir bakış açısıyla kredi istihbarat kaynakları; yasal, kamusal, kurumsal, dijital, medya, kişisel ve içsel kaynaklar olmak üzere yeniden tasnif edilebilir. Yaşanan teknolojik gelişmeler, kredi istihbaratın farklı aşamaya evrildiğini göstermektedir. Teknoloji, gözlem, sözel ve belgesel istihbaratın yanı sıra görüntüye/fotoğrafa dayalı görsel ve dijital istihbaratı da mümkün kılmaktadır. Kredi istihbaratı, krediye konu gerçek/tüzel kişiyi çevreleyen; temel istihbarat, grup istihbaratı, çevre istihbaratı, pazar istihbaratı, sektör istihbaratı ve ekonomik/siyasi analizleri de kapsar. Teminat istihbaratı ise temel istihbaratı destekleyen yeni bir yaklaşımdır. Kredi kuruluşları, hem hukuki normlara hem de finansal etiğe uygun yöntemlerle, kredi istihbaratı faaliyetlerine önem vermelidir. Bu önem nedeniyle kredi istihbaratı, profesyonelce ele alınmalı ve kredi kuruluşları bünyesinde ayrı bir örgütsel yapı–kredi istihbarat birimi–tarafından icra edilmelidir.

KAYNAKÇA

Akgüç, Ö., (2000), *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, İstanbul, Avcıol Basım Yayım.

Bankaların İç Sistemlerine Dair Yönetmelik, 28.06.2012 tarih ve 28337 sayılı Resmi Gazete.

Girginer, N., (2008), *Ticari Kredi Taleplerinin Değerlendirmesine Çok Kriterli Yaklaşım: Özel ve Devlet Bankası Karşılaştırması*, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 37, 132–142.

İş Bankası, (2012), *İstihbarat*, İstanbul, Eğitim Müdürlüğü Yayınları.

Mishkin, F. S., (2004), *Economics of Money, Banking and Financial Market*, 7. Edition, USA, Addison–Wesley Series.

Redhouse, (2014), http://www.redhouse.com.tr/sozluk_ara.asp [10.04.2014, WEB].

Seval, B., (1990), *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, İstanbul, Avcıol Basım Yayım.

Türk Dil Kurumu, *Büyük Türkçe Sözlük*, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> [10.04.2014, WEB].

Vakıfbank, (2011), *İstihbarat, Mali Tahlil ve Skorlama Yönetmeliği*, Ankara.

Ziraat Bankası, (2003), *Ticari Krediler Mali Tahlil ve İstihbarat Mevzuatı–I*, Ankara.